

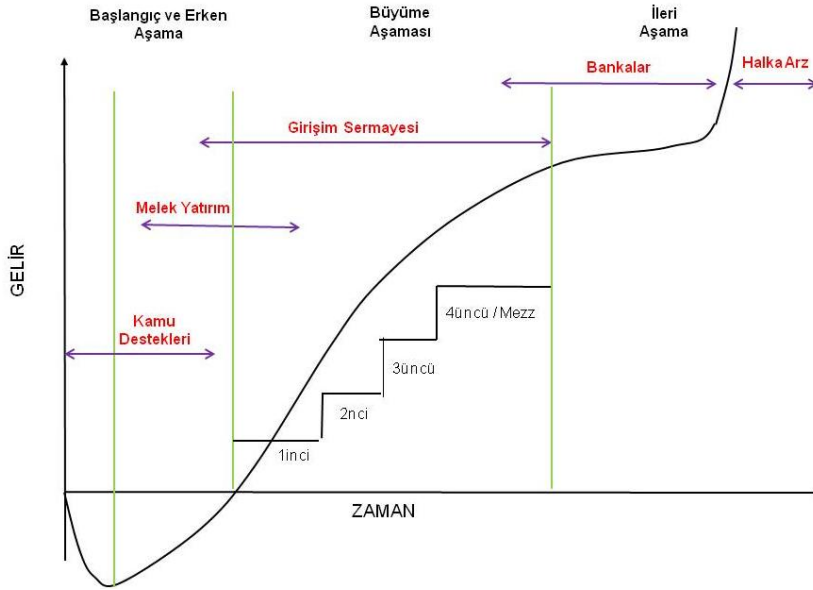

TÜRKİYE'DE BAŞLANGIÇ AŞAMASINDAKİ GİRİŞİMCİLERE VERİLEN FİNANSAL DESTEKLERİN ETKİNLİĞİ

Bir girişimcinin yaşamsal döngüsünde en çok sıkıntı çektiği aşama başlangıç ve erken aşamadır. Bunun sebebi, sürdürülebilir ve yenilikçi bir iş planı yaratmanın ve bunu hayata geçirebilmenin riskli bir süreç olmasıdır. Bu aşamada girişimciler kendisini hem maddi hem de manevi anlamda destekleyecek araçlara ihtiyaç duyar. Bu araçlar genellikle melek yatırımcılar, girişim sermayeleri ve kamu destekleridir (Şekil 1). Politika yapıcılar piyasa düzenine müdahale etmeden bu tür finansal araçları olabildiğince ulaşılabilir ve etkin hale getirmelidir.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1242/Ipek+Beril+Benli>

Şekil 1: Girişimcilerin Aşamalara Göre Finansman Kaynakları

Kaynak: TEPAV Araştırmaları

Kamunun girişimciliğe yönelik finansal destekler geliştirmesi ayrı bir önem teşkil etmektedir. Son yıllarda kuruluş aşamasından çıkış aşamasına kadarki süreçte destek, hibe ve eğitim programlarının yanı sıra finansa erişimin kolaylaştırılmasına yönelik birçok önemli adım atılmıştır. 2012 yılı da girişimcilik ekosisteminde kamu desteklerinin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur.

2012 Yılında Hazırlanan ve Uygulamaya Konan Girişimcilik Destekleri

- **TÜBİTAK Destekleri ve Programları:** Bu sene TÜBİTAK hem mevzuat değişikliğiyle kurumsal yapılanmaya gitmiş hem de yeni girişimcilik programları geliştirmiştir. 278 sayılı TÜBİTAK Kurulması Hakkında Kanun'da yapılan değişiklikle kuruma girişim şirketleri kurma ve ortak olmanın yanı sıra kuluçka merkezi, teknoloji merkezi, teknoloji transfer ofisleri, proje geliştirme ve bilim parkları kurma yetkisi verilmiştir. Ayrıca destek programları oluşturma, iş birliği ağları, kümelenme faaliyetleri, fuar ve yarışma etkinlikleri düzenleme ve destekleme ve son olarak teşvik, eğitim ve burs programları uygulama gibi önemli yetkilere sahip olmuştur.

TÜBİTAK'ın TEYDEB kapsamında oluşturduğu 1512 Bireysel Girişimcilik Aşamalı Destek Programı ve 1513 Teknoloji Transfer Ofisleri Destekleme Programı değişen mevzuatla gelen yeni uygulamalardır. 1512 desteğiyle TÜBİTAK, iş planı başvurusu kabul edilen AR-GE yoğun başlangıç firmalara geliştirecekleri ürünün fikir aşamasından pazara açılmasına kadar 4 aşamada ihtiyaç duyduğu; eğitim-danışmanlık desteği ve teknogirişim sermaye desteğini vermekte, prototip fizibilitesini ve teknolojik doğrulamasına katkıda bulunmaktadır. 3. aşamada ise mevcut olan 1507 KOBİ AR-GE Başlangıç Destek Programı kapsamında desteklemeye devam etmekte son olarak 4. aşamada şirketlerin ürünlerini pazara açılmasını kolaylaştırmaktadır. 1513 programıyla ise üniversite-sanayi işbirliğini ve AR-GE faaliyetlerinin korunarak geliştirilmesi adına Teknoloji Transfer Ofisleri'ni desteklemeyi amaçlamıştır.

Henüz taslak aşamasında olan "1514 Girişim Sermayesi Destek Programı" ile AR-GE yoğun başlangıç firmalarının ihtiyaç duyduğu risk sermayesi fonlarına TÜBİTAK'ın hakimiyet sağlamayacak şekilde ortak olması ve girişimcilik ekosisteminin gelişmesini hızlandıracak en etkili fon yöneticilerini seçmesi planlanmaktadır.

TÜBİTAK'ın BİDEB kapsamında yürüttüğü 2238 Girişimcilik ve Yenilikçilik Yarışmaları'yla lise ve üniversite öğrencilerinin katılacağı iş planı yarışmaları düzenlenmektedir. 2239 Girişimcilik ve Yenilikçilik Eğitim ve Araştırma Faaliyetlerini Destekleme Programı'yla uygulamalı ve teorik girişimcilik eğitimlerinin tasarlanması hedeflenmektedir. 2240 Girişimcilik ve Yenilikçilik Etkinliklerini Destekleme Programları'yla girişimcilik alanında çalışan yabancı ve yerli uzmanların seyahat giderleri ile çeşitli seminer ve çalıştayların maliyetleri karşılanmaktadır.

- **Bireysel Katılım Sermayesi Yönetmeliği:** Taslak aşamasında olan mevzuata göre Hazine Müsteşarlığı tarafından belli kriterlere göre lisanslandırılan melek yatırımcılar, yaptıkları yatırımlarda belli oranlarda vergi muafiyetine tabi tutulacaktır. 6327 sayılı kanuna göre bireysel katılım yatırımcısı (melek yatırımcılar) tam mükellef kişiler ortak oldukları girişimci şirketin paylarından elde ettikleri kazancın %75'ini, eğer ortak oldukları şirket kamu kurumları AR-GE ve yenilikçilik programları kapsamında son 5 yıl içinde bir destek almışsa kazancın %100'ünü gelir vergisinden indirebilecektir. Böylece nitelikli melek yatırımcıların sayısının artırılması ve girişimcilerin finansa erişimlerinin daha kolay hale getirilmesi hedeflenmiştir.
- **SPK "Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği":** Tebliğ'de yapılan değişiklikle 6322 sayılı Kanun'da girişim sermayesi yatırım fonu ve ortaklıklarının katılma payları ile hisse senetlerinden elde edilecek kazançlara yönelik vergi muafiyeti getirilmiştir. 1 Ocak 2013'den itibaren geçerli olacak şekilde tam mükellefiyete sahip olan girişim sermayesi yatırım fonu katılma payları ve girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde ettikleri kar payları kurumlar vergisinden muaf tutulacaktır. Ayrıca değişen mevzuatla birlikte gelen "Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı" ve "Girişim Sermayesi Yatırım Fonu" modelleriyle küresel standartlar yakalanmıştır.

Peki Hala Neler Eksik?

Girişimciliğin geliştirilmesi adına bir hayli aşama kaydedilse de desteklerde hala niteliksel eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu anlamda Lerner'in, kamu sektörünün girişimcilik ekosistemindeki etkisinin pozitif olması için geliştirdiği bazı prensipler yol gösterici niteliktedir². Aşağıda belirtilen prensipler Lerner'in prensiplerinden finansal desteklere yönelik olanları içerir³. Bunlar:

- 1) **Ekosistemdeki diğer paydaşları da geliştirmesi:** Bir desteğin girişimcilere fon sağlama amacının yanında girişimcilerin gelişmesine katkı sağlayacak olan mentörleri, fon

² Lerner, J (2009), "Boulevard of Broken Dreams: Why Public Efforts to Boost Entrepreneurship and Venture Capital Have Failed-and What to Do about It?" Princeton University Press, Princeton, N.J.

³ Diğer prensipler finansal destekleri ilgilendirmedikleri için veya Türkiye'de desteklere yönelik herhangi bir etki analizi çalışması yapılmadığı için hakkında yorum yapmak objektif olmayacaktır.

sağlayıcıları, akademik çevreleri ve medya kuruluşlarını da destekleyici nitelikte olması gerekir.

- 2) **Ekosistemin küresel oyunculara cazip hale getirilmesi:** Girişimcilerin alacağı finansal destekler sadece yerel fon kaynaklarıyla sınırlı kalmamalıdır. Bu yüzden ülkedeki yatırım ortamı küresel standartlara uygun hale getirilerek yabancı fon kaynaklarını çekmek adına cazip hale getirilmelidir.
- 3) **Yönlendirmenin piyasa tarafından yapılması:** Ekosistemde desteğin yapılacağı girişimcilerin veya fon kuruluşlarının hangileri olacağı konusunda piyasadaki aktörlerin geribildirimleri dikkate alınmalıdır. Örneğin, girişimci şirketler desteklenmeden önce piyasayı iyi tanıyan belli kuruluşlarla strateji geliştirme işbirliğine girilmelidir. Bir bölgede en başarılı yatırım fonu desteklemek için bölgedeki pazarın verdiği sinyaller takip edilmelidir. Ayrıca kamu, özel yatırım kuruluşlarıyla rekabete girmemelidir. Son olarak seçim sürecindeki değerlendirmeleri özel sektör değerlendirmelerine yakın olmalı ve kamuoyuna açıklanmalıdır.
- 4) **Kısıtlayıcı şartlardan arındırılmış olması:** Kamu desteklerinden yararlanmak için getirilen önkoşullar çoğu zaman yüksek katma değer yaratacak girişimcileri desteklerden dışlamaktadır. Girişimci şirketin kurulacağı yer ve ortaklık yapısı, girişimcilerin yaş ve eğitim durumu, yatırım kuruluşlarının girişimcilere aktaracağı fon ve şirketle olan ortaklık yapısı ve diğer bürokratik kriterler bu tür kısıtlayıcı koşullara örnektir.
- 5) **Yerel paydaşların dış bağlantılarını arttırması:** Sağlanan destekler yerel girişimcilerin ve risk sermayesi kuruluşlarının dış pazarlara açılmalarını tetiklemelidir. Ayrıca yerel aktörlerin dış pazarlardaki öncü aktörlerle de ilişkilerini yüksek düzeyde sağlaması önemlidir.
- 6) **Değerlendirme ve etki analizinin yapılması:** Ekosistemin çok dinamik bir yapıya sahip olmasından ötürü gelecekte uygulanacak desteklerin bugünkü desteklerden ders çıkarması gerekmektedir. Bunun için de objektif ve şeffaf bir değerlendirme ve etki analizine ihtiyaç vardır.
- 7) **Eğitim unsuruna önem verilmesi:** Desteklerde potansiyel yabancı fon kuruluşlarına iç pazarı tanıtmak, destek alacak olan girişimcilere girişimcilik eğitimleri verme ve politika yapıcılara ekosistemi tanıtmak amacıyla eğitim programlarının hazırlanması, desteklerin etkisini olumlu yönde etkileyecektir.

Aşağıdaki tabloda ise son yıllarda hazırlanan finansal desteklerin bu prensiplere ne kadar uyduğu görülmektedir. İçi boş daireler desteklerin ilgili prensibe hiç uymadığını, yarı dolu daireler ilgili prensibe belli konularda uyduğunu, içi dolu daireler ise ilgili prensibe tam uyduğunu işaret etmektedir. Tablo 1'in ardından desteklerin prensiplere ne kadar uyduğu açıklanmaktadır.

Tablo 1: Türkiye'de Son Yıllarda Hazırlanan Finansal Desteklerin Lerner Prensiplerine Uygunluğu

	Ekosistemdeki diğer paydaşları da geliştirmesi	Ekosistemin küresel oyunculara cazip hale getirilmesi	Yönlendirmenin piyasa tarafından yapılması	Kısıtlayıcı şartlardan arındırılmış olması	Yerel paydaşların dış bağlantılarını artırması	Değerlendirme ve etki analizinin yapılması	Eğitim unsuruna önem verilmesi
KOSGEB Girişimcilik Destek Programı	●	○	○	○	◐	○	◐
Teknogirişim Sermayesi Desteği	○	○	○	○	○	◐	○
TÜBİTAK 1512 Programı (Teknogirişim Sermayesi Desteği Kısmı)	○	○	○	●	◐	-	* ●
TÜBİTAK 1514 Programı (Taslak)	●	●	-	-	-	-	-
Bireysel Katılım Sermayesi Yönetmeliği (Taslak)	●	○	○	◐	○	-	○

*1512 Programının Teknogirişim Sermayesi Desteği kısmında girişimcilik eğitimi verilmiyor olsa da 1. aşamada bu tür bir eğitim bulunmaktadır.

** “-” olan alanlar destek henüz taslak aşamasında olduğundan ya da o prensibe ait kamuoyuna açıklanmış bir bilgi olmamasından dolayı boş bırakılmıştır. Nitekim bazı alanlarda prensibe uygun öneriler veya varsayımlar açıklanmıştır.

1) KOSGEB Girişimcilik Destek Programı

- **Ekosistemdeki Diğer Paydaşları da Geliştirmesi:** Destek kapsamında KOSGEB girişimcilere finansal destek ve eğitim desteği vermektedir.
- **Ekosistemin Küresel Oyunculara Cazip Hale Getirilmesi:** Destek kapsamında bu alana yönelik bir girişim yapılmamıştır. Aksine programın amaçları arasında yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi ifadesi yer almaktadır.
- **Yönlendirmenin Piyasa Tarafından Yapılması:** Günümüzde birçok girişimci işlerini makine-donanım-teçhizat ve personel kullanmak yerine bulut teknolojileriyle daha az maliyetli ve daha etkin şekilde yapabilmektedir. Nitekim KOSGEB, destek kapsamında makine-teçhizat ve ofis donanım giderlerine yoğunlaşarak desteğin etkinliğini azaltmakta ve daha maliyetli hale getirmiştir.
- **Kısıtlayıcı Şartlardan Arındırılmış Olması:** KOSGEB, “Yeni Girişimci Desteği”nden yararlanan girişimcilere bazı önkoşullar getirmiştir. Bu

destekten sadece KOSGEB'in belli programlarını⁴ daha önceden tamamlayıp eğitime katılan ve programa katılıp işletmesini kuran girişimciler faydalanabilecektir. Bunun yanı sıra destek oranları girişimcilerin cinsiyetine, engel durumuna ve bulunduğu bölgeye göre farklılık göstermektedir. Ayrıca geri ödemeli destek kalemleri için teminat mektubu gereklidir.

- **Yerel Paydaşların Dış Bağlantılarını Artırması:** "Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi" zaman zaman KOSGEB'in uluslararası projelerinin içine yedirilmektedir. Projenin içeriğine göre odaklanılan ülkelerdeki girişimcilerle yerel girişimciler arasında etkileşim sağlanmaktadır.
- **Değerlendirme ve Etki Analizinin Yapılması:** Destek programının amacına ne kadar ulaştığını izleyen ve değerlendiren kamuoyuna açık bir etki analizi yapılmamaktadır.
- **Eğitim Unsuruna Önem Verilmesi:** Destek programının içinde "Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi" verilmektedir. Bu programda iş fikri ve iş planı geliştirme, iş planını melek yatırımcılara sunma gibi girişimcilerin en çok zorlandığı alanlarda eğitimler verilmektedir. Ancak eğitim programlarının içeriğinin piyasa şartlarına uygunluğu sorgulanmalıdır.

2) Teknogirişim Sermayesi Desteği

- **Ekosistemin Küresel Oyunculara Cazip Hale Getirilmesi:** Destek kapsamında bu alana yönelik bir girişim bulunmamaktadır.
- **Yönlendirmenin Piyasa Tarafından Yapılması:** Destek kalemleri KOSGEB desteğinde olduğu gibi sadece girişimcilerin sadece ofis malzeme ve donanım ihtiyaçlarından oluşmaktadır. Ayrıca seçim komitesinin akademik ağırlıklı olması projelerin değerlendirilmesinde iş planının niteliğinden çok kullanılan teknolojinin ön plana çıkmasını sağlamakta bu da desteklerin serbestçe yönlendirilmesini engellemektedir.
- **Kısıtlayıcı Şartlardan Arındırılmış Olması:** Girişimcilerin eğitim durumları tek destek kriteridir. Nitekim bu koşula uymayan ama etkili iş planı olan diğer kişiler destekten otomatik olarak dışlanmaktadır.
- **Yerel Paydaşların Dış Bağlantılarını Artırması:** Bu desteğin girişimcileri yurtdışına açmak veya küresel oyuncularla bir araya getirmek gibi bir gayesi yoktur. Ancak yurtdışındaki üniversitelerde bulunan veya mezun olan T.C. vatandaşı öğrencilere destek sağlanmaktadır.
- **Değerlendirme ve Etki Analizinin Yapılması:** T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı değerlendirme konusunda başarılı bir örnek teşkil etmektedir. Destek verdiği girişimcilerden dönem faaliyet raporları toplayarak onların ulusal ve uluslararası piyasalardaki başarısını ölçmekte ve gelecek faaliyetlerini öğrenmektedir. Ayrıca pazarda ve

⁴ Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi'ne, KOSGEB Genç Girişimci Geliştirme Programı'na, KÖİDD Programı'nı tamamlayarak eğitime ve veya İŞGEM'de yer alan işletmeler katılabilir.

Bakanlığın yaklaşımıyla ilgili sorun ve eleştirileri varsa bunları da değerlendirmektedir. Yine de programın etki analizi yapılmamaktadır.

- **Eğitim Unsuruna Önem Verilmesi:** Bu destek kapsamında girişimcilerin eğitimiyle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Destek sadece finansal giderleri karşılamaya yöneliktir.

3) 1512 Bireysel Girişimcilik Aşamalı Destek Programı-Teknogirişim Sermayesi Desteği

- **Ekosistemdeki Diğer Paydaşları da Geliştirmesi:** Sadece finansal destekten ibaret olmayıp mentörlük, fizibilite ve doğrulama çalışmaları bulursa da ekosistemdeki diğer paydaşları dahil eden bir destek değildir.
- **Ekosistemin Küresel Oyunculara Cazip Hale Getirilmesi:** Destek kapsamında bu alana yönelik bir girişim bulunmamaktadır.
- **Yönlendirmenin Piyasa Tarafından Yapılması:** Bu destekte de daha çok makine-teçhizat ve personel giderlerine yoğunlaşılmıştır. Yenilenen teknolojilerin kullanılması ihtiyaçların daha etkin ve daha ucuza karşılanmasını sağlayacaktır.
- **Kısıtlayıcı Şartlardan Arındırılmış Olması:** Destekten yararlanacak olan adayın projesinin endüstriyel AR-GE içeriği, teknoloji düzeyi ve yenilikçi yönünün olmasının yanı sıra ekonomik yarara dönüştürülebilmesi beklenmektedir. O yüzden bu tip koşullar girişimcilerin niteliğini artırıcı koşullar olarak düşünüldüğünde gerekli olarak görülebilir.
- **Yerel Paydaşların Dış Bağlantılarını Arttırması:** Destek kapsamında girişimcilerin projeye ilgili olan uluslararası ulaşım giderleri karşılanmaktadır. Dolayısıyla girişimcilerin küresel oyuncularla ilişki halinde kalması engellenmemektedir. Öte yandan yurtdışından alınan danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alımları verilen destek tarafından karşılanmamaktadır.
- **Eğitim Unsuruna Önem Verilmesi:** 1512 programının Teknogirişim Sermayesi Desteği kısmında eğitim desteği verilmese de 1. aşamada uygulamalı eğitimler verilmektedir.

4) 1514 Girişim Sermayesi Destek Programı (Taslak)

- **Ekosistemdeki Diğer Paydaşları da Geliştirmesi:** Türkiye'de girişim sermaye fonlarına yönelik henüz tasarı aşamasında olsa da tek destektir. Girişimcilerin büyüme aşamasında sıkıntı çektiği finansal kaynağı bulmasına yönelik bir destek olduğu için ekosistemin gelişmesi için önemli bir adımdır.
- **Ekosistemin Küresel Oyunculara Cazip Hale Getirilmesi:** SPK mevzuatında yapılan değişiklikle "Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklığı"

ve “Girişim Sermayesi Yatırım Fonu” modelleriyle küresel standartlar yakalanmıştır. Bu mevzuat değişikliği 1514 desteği için de geçerli olacaktır. Böylelikle ülkemizde girişimci şirkete yatırım yapmak yabancı girişim sermaye fonları için daha cazip hale gelecektir.

- **Yönlendirmenin Piyasa Tarafından Yapılması:** Henüz taslak aşamasında bir destek olduğu için prensibe uygunluğu bilinmemektedir. Ancak destekten yararlanacak belli sektörlerin olduğu bir beyaz liste yerine bazı sektörlerin dışlanacağı bir kara listeye göre hareket edilmesi piyasanın daha çok dahil edildiği bir destek olacaktır.
- **Kısıtlayıcı Şartlardan Arındırılmış Olması:** Henüz bilinmemekle beraber girişim sermayesi kuruluşlarının her bir yatırım kararında fon almak için TÜBİTAK' ın onayını alması söz konusu olabilir. Bu durum desteğin kısıtlayıcı olmasına sebep olacaktır.
- **Yerel Paydaşların Dış Bağlantılarını Arttırılması:** Destekten yararlanacak olanların yabancı pazarlardaki etkinliğine yönelik bir uygulama gözükmemektedir. Nitekim İsrail'deki YOZMA modelinde olduğu gibi yabancı ortak şartı getirilirse bu prensip yerine getirilmiş olur.
- **Eğitim Unsuruna Önem Verilmesi:** Şu anda bu konuyla ilgili herhangi bir bilgi kamuoyuna sunulmamıştır. Eğer YOZMA programındaki yabancı ortak şartı getirilirse yabancı ortağın tecrübesini yerel girişim sermayesi kuruluşlarına aktaracaktır.

5) Bireysel Katılım Sermayesi Yönetmeliği (Taslak)

- **Ekosistemdeki Diğer Paydaşları da Geliştirmesi:** Bu destek kapsamında melek yatırımcılara verilen teşvikle hedeflenen amaç ekosistemin bu kısmının da geliştirilmesidir.
- **Ekosistemin Küresel Oyunculara Cazip Hale Getirilmesi:** Taslak yönetmelikte destekten faydalanmak için konulan melek yatırımcılık standartları global standartlar değildir. Ayrıca yurtdışından gelen bir melek yatırımcı teşvikten yararlanamamakta, sadece Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu melek yatırımcılar teşvikten yararlanabilmektedir.
- **Yönlendirmenin Piyasa Tarafından Yapılması:** Melek yatırımcının yatırım yapacağı girişimci şirketler faaliyet gösterdikleri sektörler itibariyle beyaz listeye tabii tutulmuştur. Bu da yatırım avantajının piyasa yerine Müsteşarlık tarafından yönlendirildiğini göstermektedir.
- **Kısıtlayıcı Şartlardan Arındırılmış Olması:** Hazine Müsteşarlığı'nın koyduğu gelir ve deneyim kriterlerini karşılayan kişilerin melek yatırımcı lisansı alıp destekten yararlanabilmesi koşulu vardır. Ortak melek yatırımcılık uygulamalarına da yatırım sayısı ve tutarıyla ilgili sınırlamalar getirilmiştir. Ayrıca asgari ve azami yatırım tutarları ile yatırım yapılacak olan faaliyet alanları (sektörler)yönetmelik tarafından belirlenmiştir. Bu kısıtlamaların yanı sıra melek yatırımcıların yatırım yapacakları girişim şirketleri için belli kriterler getirilmiştir. Bu kriterler şirketin toplam aktifleri,

çalışan kişi sayısı, ortaklık yapısı, bulunduğu sektörü ve halka açılıp açılmamasıyla doğrudan ilgilidir. Bu kriterlerin ekosistemi daha sağlam paydaşlardan oluşturmaya çalışması olarak görülebilir. Ek olarak her iş planı değiştiğinde Müsteşarlık'tan onay alınmasını getirmektedir.

- **Yerel Paydaşların Dış Bağlantılarını Artırması:** Bu destek sadece yerel yatırım ortamını canlandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla şimdilik yatırımcıların dış pazarlara açılmasını sağlayacak herhangi bir mekanizma öngörülmemiştir.
- **Eğitim Unsuruna Önem Verilmesi:** Bu destek kapsamında melek yatırımcıların girişimcilik ekosistemini daha iyi tanımasına yönelik bir eğitim programı yoktur. Eğer melek ağlarına eğitim desteği verilirse ekosistemi tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Desteklerin genelde tüm girişimcilere faydalı ekosistem unsurlarını geliştirmek yerine girişimciyi seçip kamu eliyle doğrudan finansman sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir bir ekosistemin oluşumu gecikmektedir. Hatta finansman miktarı yüksek bazı desteklerin melek yatırımcı gibi ekosistemin diğer unsurlarını dışlaması bile mümkündür. Göze çarpan diğer bir sorun ise desteklerin etki analizinin yapılmamasıdır. Etki analizinin yapılmaması desteğin işlerliğini ortaya koymadığı gibi gelecekte uygulanacak desteklerde yine benzer hataların yapılmasına yol açacaktır. Sonuçta girişimcilik desteklerine ilginin yoğun olmasına rağmen sürdürülebilir bir ekosistem için sistemin değerlendirilip yeniden tasarlanması gerekmektedir.